

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

ПАРАДИГМИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки доктора філософії
спеціальності 034 – культурологія

Харків
2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **Харківська державна академія культури**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **д-р культурології, проф. К. В. Кислюк**

Затверджено Радою факультету культурології ХДАК

“ ” 2016 року, протокол №

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни *“Парадигми сучасної культурології”* складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки *доктора філософії* спеціальності *034 – культурологія*.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є найфундаментальніші напрями сучасного культурологічного знання.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна пов'язана з іншими загальноосвітніми гуманітарними дисциплінами, зокрема, філософією, політологією, релігієзнавством, історією України та української культури, а також низкою професійно-орієнтованих дисциплін, зокрема, "культурологія освіти".

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. *“Нова культурна історія”*

2. *“Перспективні напрями культурологічних досліджень”*.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни *“Парадигми сучасної культурології”* є ознайомлення докторів філософії із станом і перспективами культурології як академічної дисципліни за останні десятиліття.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни *“Парадигми сучасної культурології”* є:

- засвоїти нові актуальні поняття сучасного культурологічного знання;
- узагальнити провідні сучасні культурологічні концепції;
- позначити перспективні напрями культурологічних досліджень XXI ст.;
- удосконалювати навички пошуку сучасного культурологічного знання у новітній літературі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- предмет, проблемне коло та теоретико-методологічні основи «нової культурної історії»;
- зміст соціологічної, історичної, культурологічної парадигм пам'яті, перспективи меморіальної культурології в Україні та світі;
- основні етапи розвитку й результати гендерних досліджень 1970–2000-х рр.
- засадничі принципи, еволюцію постколоніальних досліджень, особливості відповідних студій в розвинутих країнах, країнах «третього світу», на пострадянському просторі;
- соціокультурне підґрунтя, теоретичні підвалини мультикультуралізму, основні форми мультикультурних політик у світі;
- основи теорії Іншого та теорій меншин;
- провідні напрямки дослідження в рамках соціально-культурної антропології 2000-х рр.

вміти:

- самостійно орієнтуватися в актуальних культурологічних концепціях і дослідницьких напрямках;
- аналізувати проблеми та перспективи культурологічного знання XXI ст.;
- обґрунтувати власну думку щодо дискусійних проблем сучасної культурології;
- робити практичні висновки із набутих теоретичних знань;
- використовувати новітню літературу, електронні ресурси та періодику у власній науковій роботі.

Майбутні доктори філософії після вивчення відповідної навчальної дисципліни повинні мати **навички** та компетентності щодо включення елементів актуальних культурологічних парадигм у власні науково-теоретичні дослідження та культурні практики.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться *90* годин/*3* кредити ECTS, з них лекційних – *18* год., семінарських – *12* год., самостійної роботи – *60* год.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. *“Нова культурна історія”* містить 2 теми:

Становлення «нової культурної історії», Меморіальна культурологія.

Змістовий модуль 2. *“Перспективні напрями культурологічних досліджень”* складається з 5 тем:

Гендерні дослідження, Постколоніальні студії, Теорія Іншого. Теорія меншин, Теорія і практика мультикультуралізму, Соціальна та культурна антропологія.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «НОВА КУЛЬТУРНА ІСТОРІЯ»

Тема 1. Становлення «нової культурної історії»

Стан культурологічного знання в останній чверті ХХ ст. Розробка поняття «ментальності» та «мікроісторії» та їх застосування для історико-культурологічних досліджень. Виникнення «нової культурної історії» або історичної культурології. Теоретико-методологічні основи нової культурної історії. Розширення меж культурологічного знання. Поширені дослідницькі практики (історія мандрів, колекціонування, тілесності, моди, їжі тощо). Історична культурологія в українській культурі.

Тема 2. Меморіальна культурологія

Обґрунтування поняття соціальної пам'яті. Парадигма історичної пам'яті. Концепція «місць пам'яті». Розробка теорії культурної пам'яті в працях Я. Асманна і П. Рікера. П. Коннертон про поширені меморіальні практики. Пам'ять і забуття в історії ідей. Особливості меморіальної політики в Центрально-Східній Європі, Росії, Закавказзі. П. Рікер про меморіальний етос Західної Європи. Українській меморіальний простір: «пам'ять у клаптях». Різновекторність меморіальних стратегій у сучасній Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Гендерні дослідження

Поняття гендеру. Гендер і біологічний пол. Ідейні передумови гендерних студій. С. де Бовуар. Феміністські студії 1970-х рр. «Жіноча історія», «жіноча економіка», «жіночий стиль». Виникнення андрології у 1980-і рр. Дослідження гомосексуальності та маскулінності. Інституціоналізація гендерних досліджень у 1990–2000-х рр. ЛЖБТ-студії. Трансформації гендерних досліджень на початку ХХІ ст. Поняття квір-ідентичності. Дослідження дізабіліті. Теоретичні здобутки гендерних досліджень ХХ ст. Особливості гендерних статусів в Україні. Жінка в історії української культури. Становлення гендерної проблематики в Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХІ ст.

Тема 2. Постколоніальні студії

Визначення й проблемне поле постколоніальних студій. Історико-географічний, літературний і донауковий етапи постколоніальних студій. Започаткування постколоніальної тематики в працях Е. Саїда, Г. Співак, Х. Бхабха. Теоретико-методологічні підстави постколоніалізму. Постаць постколоніального критика. Особливості постколоніальних студій у західних країнах, країнах «третього світу». Інструментарій постколоніалізму в розв'язанні проблем української національної ідентичності. Соціокультурні особливості пограниччя «Росія–Україна–Білорусь».

Тема 3. Теорії Іншого. Теорії меншин

Поняття Іншого. Образи Іншого в історії світової культури. Становлення Іншології в творчості Ж.-П. Сартра й Е. Левінаса.

Поняття гегемонії як механізму утримання влади в патріархатних суспільствах. Поняття «гегемонна маскулінність». Множинність «репресованих меншин» в науковій думці. Основні напрями досліджень «меншин». Теорії деміфологізації «меншин» Ф. Фенона та П. Коллінз. Дослідження «гетерогенних меншостей».

Тема 4. Теорія і практика мультикультуралізму

Мультикультуралізм як теорія і як політика. Соціально-економічні передумови мультикультуралізму. Ліберальний і радикальний дискурси мультикультуралізму. «М'який» мультикультуралізм і «жорсткий» мультикультуралізм як основні політичні практики мультикультуралізму. Занепад європейської моделі мультикультуралізму. Мультикультуралізм як майбутній виклик для України.

Тема 5. Соціальна та культурна антропологія

Виникнення антропології як універсальної науки про людину. Антропологічні дослідження на стині ХІХ–ХХ ст. Розділення соціальної та культурної антропології у середині ХХ ст. Специфіка соціально-антропологічного погляду на суспільство.

Програма соціально-культурної антропології: її предмет та засадничі теоретико-методологічні принципи. Напрями соціально-антропологічних досліджень.

3. Рекомендована література

- Ассман Я. Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Я. Ассман ; пер. нем. М. М. Сокольской. — М. : Языки славян. культуры, 2004. — 368 с.
- Богачевська М. Білим побілому: Жінки у громадському житті України 1884–1939 / М. Богачевська . — К. : Либідь, 1995. — 316 с.
- Бреский О. От транзитологии к теории Пограничья. Очерки деконструкции концепта «Восточная Европа» / О. Бреский, О. Бреская. — Вильнюс : ЕГУ, 2008. — 336 с.
- Ассман Я. Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Я. Ассман ; пер. нем. М. М. Сокольской. — М. : Языки славян. культуры, 2004. — 368 с.
- Берк П. Историческая антропология и новая культурная история [Электронный ресурс] / Питер Берк // Новое литературное обозрение. — № 5 (75). — 2005. — Режим доступа к журн. : <http://www.magazines.russ.ru/nlo/2005/75/ne5.html>.
- Борисов А.А. Мультикультурализм в США: теории и практики : учеб. пособие / А. А. Борисов ; Федер. Агентство по образованию, Перм. гос. ун-т. - Пермь : Ред.-изд. отдел Перм. ун-та, 2007. — 215 с.
- Борисова О.В. Соціально-історична антропологія : навч. посібник. / О. В. Борисова. – Луганськ : Альма матер, 2007. — 342 с.
- Введение в гендерные исследования. Ч. 1. Учеб. пособие / под ред. И. Жеребкиной. — Х. : ХЦГИ; СПб. : Алетей, 2001. — 708 с.
- Гендер и общество в истории / под ред. Л.П.Репиной — СПб. : Алетей, 2007. — 694 с.
- Берк П. Историческая антропология и новая культурная история [Электронный ресурс] / Питер Берк // Новое литературное обозрение. — № 5 (75). — 2005. — Режим доступа к журн. : <http://www.magazines.russ.ru/nlo/2005/75/ne5.html>.
- Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні : монографія / за заг. ред. Л. О. Смоляр. — Одеса : Астропринт, 1999. — 440 с.
- Забужко О. Хроніки від Фортінбраса. Вибр. Есеїстика / О. Забужко. — 2-ге вид., випр. — К. : Факт, 2001. — 337 с.
- Зверева Г. «Наше прошлое»: конструирование культурной памяти в учебниках российской истории / Г. Зверева // Новое лит. обозрение. — 2005. — № 74 (4). — С. 11-22.
- История и память. Историческая культура Европы до начала Нового времени : монография / под ред. Л. П. Репиной. — М. : Кругъ, 2006. — 763 с.
- Сучасна культурологія : навч. посіб. / під ред. К. В. Кислюка. — К. : Кондор-Видавництво, 2016. — 342 с.
- Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ / под ред. В. С. Малахова и В. А. Тишкова ; Ин-т этнологии и антропологии; Ин-т философии РАН. — М., 2002. — 354 с.
- Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: монографія / Соломія Павличко . — 2-ге вид. — К. : Либідь, 1999. — 447 с.
- Рикёр П. Память, история, забвение / П. Рикер ; пер. с фр. И. И. Блауберг [и др.]. — М. : Изд-во гуманит. лит., 2004. — 728 с.
- Рюзен Й. Может ли вчера стать лучше? О метаморфозах прошлого в истории / Й. Рюзен ; [пер. с нем.] // Диалог со временем : альманах интеллектуальной истории. — М. : Эдиториал УРСС, 2003. — Вып. 10. — С. 48–65.
- Стародубцева Л. В. Мнемозина и Лета: память и забвение в истории культуры : монографія / Л. В. Стародубцева. — Х. : ХГАК, 2003. — 696 с.
- Теоретическая культурология / [Ф. Т. Михайлов, С. С. Неретина, А. П. Огурцов и др.]. — М. : Акад. проект; Екатеринбург : Деловая книга; РИК, 2005. — 624 с. — (Сер. «Энциклопедия культурологии»).
- Флиер А. Я. Культурология для культурологов : учеб. пособие для магистр. и асп., докт. и соиск., а также препод. культурологии. — М. : Акад. проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2002. — 492 с. — (Сер. «Gaudemus»).
- Хомутов А. Е. Антропология : учеб. пособие / А. Е. Хомутов, С. Н. Кульба : учеб. пособие. — 6-е изд. — Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. — 379 с.
- Юкина И. Русский феминизм / И. Юркина. — СПб. : Алетей, 2007. — 511 с. — (Сер. «Феминистская коллекция»).
- <http://www.case-border.org>
- <http://www.genderstudies.info>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: контроль відвідування лекційних занять, оцінювання участі в семінарських заняттях, підготовка конспектів за завданнями для самостійної роботи, співбесіда за контрольними питаннями до заліку.